

DMYTRO MOTORNYI TAVRIA STATE AGROTECHNOLOGICAL UNIVERSITY

Faculty «Economic and Business»

Scientific papers
OF DMYTRO MOTORNYI TAVRIA STATE
AGROTECHNOLOGICAL UNIVERSITY
(ECONOMIC SCIENCES)

№ 2 (48)

Zaporizhzhia
2023

Засновник

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
Факультет економіки та бізнесу

УДК 631.1(06)

Збірник наукових праць Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
(економічні науки) / За ред. Т.І. Яворської – Запоріжжя:
Друкарня ТДАТУ, 2023. - № 2(48) – 152 с.

Голова редакційної колегії (науковий редактор):

Яворська Т.І. – д.е.н., професор кафедри економіки і бізнесу

Відповідальні за випуск збірника:

Яворська Т.І. – д.е.н., професор кафедри економіки і бізнесу
Колокольчикова І.В., д.е.н., професор – декан факультету
економіки і бізнесу
Завадських Г.М. – к.е.н., доцент кафедри економіки і бізнесу

Комп'ютерна верстка: Завадських Г.М.

Збірник наукових праць Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
(економічні науки) включений до Переліку наукових фахових
видань України, є науковим виданням, в якому можуть бути
опубліковані основні результати дисертаційних робіт (наказ
МОН №1328 від 21.12.2015 р.).

Відповідно до Порядку формування Переліку наукових
фахових видань України (наказ МОН України від 15 січня
2018 року № 32) присвоєно категорію «Б», що затверджено
наказом Міністерства освіти і науки України від 02.07.2020
№ 886.

Друкується за рішенням Вченої ради Таврійського державного
агротехнологічного університету (протокол №2 від
26.09.2023 р.).

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації КВ №24284-14124 ПР від 24.12.2019 р.

ISSN 2519-884X

Index Copernicus Value (ICV) 2016: 47.1
Index Copernicus Value (ICV) 2017: 55.32
Index Copernicus Value (ICV) 2018: 55.94
Index Copernicus Value (ICV)

2019: 56.52 Digital Object Identifier

System (DOI)

Матеріали друкуються мовами оригіналів – українською,
російською та англійською.
Погляди редколегії не завжди збігаються з позицією авторів.

Адреса редакційно-видавничого відділу:

Юридична:
пр. Б. Хмельницького 18,
м. Мелітополь, Запорізька обл.
72312 Україна

Фактична:
вул. Жуковського, 66,
м. Запоріжжя, Запорізька обл.
69600, Україна

Підписано до друку
03.10.2023р. Друкарня ТДАТУ

© Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)

№ 2 (48), 2023

ЗМІСТ

МЕНЕДЖМЕНТ

Агєєва І.В.

ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО
ВИКОРИСТАННЯ ЧАСУ МЕНЕДЖЕРА8

Нехай В.В.

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ МАРКЕТИНГУ У СИСТЕМІ
МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА15

Нікітенко К.С.

УПРАВЛІННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИМИ АСПЕКТАМИ ТУРИЗМУ24

Ортіна Г.В., Трусова Н.В.

УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПАРАДИГМА СТАЛОГО
РОЗВИТКУ ГЕНДЕРНО-ОРІЄНТОВАНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ31

ЕКОНОМІКА

Демко В.С., Свиноус І.В.

ПОТЕНЦІАЛІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ
В ГЕОЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ 38

Кукіна Н.В., Трусова А.О.

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ В СФЕРІ ПОСЛУГ РЕГІОНАЛЬНОЇ
ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ 51

Почерніна Н.В., Васильченко О.О.

ДІАГНОСТИКА ТУРИСТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ РЕГІОНУ НА ЗАСАДАХ
ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПАРАВІСТИКИ60

Пристемський О.С., Ковальов В.В.

ДЕФІНІЦІЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ71

Трусова Н.В., Сақун А.Ж.

АМОРТИЗАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ПАРАДИГМА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ..... 78

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Бабко Н.М., Сєвідова І.О.

РОЛЬ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ У ФІНАНСУВАННІ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОТРЕБ СЬОГОДЕННЯ..86

Трусова Н.В.

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ЯК ДРАЙВЕР
МОДЕРНІЗАЦІЇ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ 95

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

Бразілій Н.М., Ткаченко А.А., Здір В.А.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ, ЗВІТНОСТІ ТА
ОПОДАТКУВАННЯ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
УМОВАХ 103

МАРКЕТИНГ

Легеза Д.Г., Сокіл Я.С., Куліш Т.В.

РІВЕНЬ КОНКУРЕНЦІЇ НА РИНКУ БОРОШНА В
КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 113

Шквиря Н.О., Арестенко Т.В.

МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОВЕДІНКИ
СПОЖИВАЧІВ СНЕКІВ..... 120

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Завадських Г.М., Лисак О.І., Тебенко В.М.

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ 129

Коноваленко А.С.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ 140

**Вимоги щодо розміщення статей у Збірнику наукових
праць Таврійського державного агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного
(економічні науки).....148**

УДК [336.13:369](477)

Трусова Н. В., д.е.н., професор

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

trusova_natalya5@ukr.net

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ЯК ДРАЙВЕР МОДЕРНІЗАЦІЇ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Анотація. В статті розглянуто державна фінансова інклюдія як драйверу модернізації пенсійної системи України. Сформовано системний підхід до регламентації державної фінансової інклюдії, що забезпечує оптимальну модель фінансування пенсійних виплат та соціальних потреб населення непрацездатного віку, враховуючи модернізовану ієрархію структури пенсійної системи та ефективність її дії при розподілі бюджетних ресурсів. Обґрунтовано, що фінансова інклюдія в системному аналізі державної пенсійної системи є платформою загальної теорії систем, включає в себе низку взаємопов'язаних складових відкритої фінансової система з позиції розподілу бюджетних ресурсів на соціальні потреби населення. Доведено, що системний підхід до використання методологічної парадигми фінансової інклюдії в пенсійній системі акцентує увагу на різних аспектах процесу бюджетного фінансування та відображає концептуальну платформу розвитку пенсійного забезпечення. Представлено моделі пенсійних систем та методика Світового банку за рівнями пенсійного забезпечення. Наведено напрями фінансової інклюдії в пенсійній системі держави в контексті «держава – бізнес – суспільство» та схема оптимізації державне фінансування соціальних програм пенсійної системи.

Ключові слова: державна фінансова інклюдія, пенсійна система, пенсійне забезпечення, пенсійні виплати, соціальні потреби населення, фінансові ресурси.

JEL Classification: I 38, J 11, J 14, J 26

Постановка проблеми. В умовах глобалізаційних викликів, сучасний розвиток світової спільноти є надзвичайно динамічним, який в одних країнах формує стабілізатори пенсійної системи, а в інших – провокують негативні тенденції темпів економічного росту та соціального захисту населення. В Україні через відсутність державних соціальних стандартів щодо збільшення рівня заробітної плати та уповільнення дії регуляторів пенсійної системи, виникають тенденції, які призводять до зменшення капіталізації фінансових ресурсів (в середньому до 3% щорічно), що, в свою чергу, скорочує рівень соціального захисту та виплати пенсії для задоволення фізіологічних нормативів.

В умовах трансформації пенсійної системи України вагомі проблеми пов'язують із диспропорцією у розподілі національного багатства, тінізації економіки та корупційних проявів, уповільненням та неефективністю пенсійних реформ. В сукупності ці чинники зумовлюють значний рівень розшарування населення за рівнем доходів та формують складні процеси соціального захисту, зокрема зневіру населення у майбутнє. Як наслідок, нині за рівнем життя Україна займає одне із останніх місць у Європі. Тому, одним із вагомих важелів вирішення означених проблем є державна фінансова інклюдія як драйвер трансформації пенсійної системи, яка є об'єднуючою компонентою фінансової системи та науково обґрунтованою конструкцією, що враховує практичний механізм нівелювання диспропорцій між розподілом доходів, збільшенням можливостей країни щодо фінансових та соціальних запитів населення при формуванні нових змін у суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Такі вчені, як Х. Аарон [1], Н. Барр [3], Г. Бонолі [4], А. Хлон-Домінчак [9], П. Корнелісс, П. Кіс [10], М. Феррара [16], П. Джонсон [17] зробили вагомий внесок у розвиток фінансової науки, зокрема соціального захисту та механізмів забезпечення стабільного розвитку пенсійної системи. Вчені Г. Бонолі, Т. Шинкава, К. Андерсон [5], К. Арза [2], Д. Блум, Р. Маккіннон [6], Г. Бонолі [7] сформулювали нові основи науки про державну пенсійну політику, що визначає фінансову домінантність пенсійної системи та оптимальне співвідношення між реальними фінансовими ресурсами держави

та потенціалом населення щодо свого добробуту. Водночас існує потреба у розробці якісно нових методичних підходів до формування та використання бюджетних ресурсів у пенсійних системах, запровадженні оптимальних технологічних схем соціально-економічного розвитку та соціальної підтримки через державну політику фінансової інклюзії.

Формулювання цілей статті. Пріоритетом дослідження є формування системного підходу до регламентації державної фінансової інклюзії, що забезпечує оптимальну модель фінансування пенсійних виплат та соціальних потреб населення непрацездатного віку, враховуючи модернізовану ієрархію структури пенсійної системи та ефективність її дії при розподілі бюджетних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Кожна цивілізована держава проводить політику фінансової інклюзії, спрямовану на створення ефективної пенсійної системи, підвищення добробуту населення, підтримку малозабезпечених громадян, недопущення соціальних потрясінь у суспільстві. Політика фінансової інклюзії як драйвер системних змін пенсійної системи посідає чільне місце у соціальному і суспільно-політичному житті держави, фінансово-бюджетній системі, охоплює всі верстви населення та впливає на макроекономічні показники країни; є перспективним об'єктом системного дослідження, оскільки з розвитком суспільства вимоги до пенсійного забезпечення непрацездатного населення та задоволення їх соціальних потреб щороку зростають та має системний характер.

Системний підхід є методологією наукового дослідження державної фінансової інклюзії при вивченні складних організованих підсистем – типів пенсійної системи [13]. Він базується на комплексному розумінні значення та взаємозалежності факторів, комплексному й всебічному вивченні явищ для виокремлення пріоритетів оптимізації основних параметри підсистем пенсійної системи. При цьому, фінансова інклюзія при системному аналізі державної пенсійної системи є платформою загальної теорії систем, включає в себе низку взаємопов'язаних складових відкритої фінансової система з позиції розподілу бюджетних ресурсів на соціальні потреби населення. Такий аналіз значно розширює пізнання реальності, оскільки орієнтує на пошук конкретних механізмів цілісності та повної систематизації зв'язків між окресленими підсистемами, дає можливість розчленування інклюзивності модернізованої пенсійної системи з метою вивчення її властивостей, структури і функцій. Саме з цієї позиції модернізація пенсійної системи в умовах фінансових перетворень економіки передбачає впровадження соціальних програм, які визначаються кількісними й якісними параметрами діяльності держави, способом їх державного фінансування. Це є своєрідним критерієм, що дозволяє розрізнити моделі пенсійних систем між собою (табл. 1).

Зазначимо, що Світовим банком запропоновано п'ять рівнів пенсійного забезпечення: 0-й рівень – соціальні пенсії та виплати фінансуються з податкових надходжень; 1-й рівень – розподільний, при якому виплати проводяться за рахунок обов'язкового страхування; 2-й рівень – обов'язковий накопичувальний, коли виплати фінансуються накопиченими працівниками засобами на рахунках автономних (недержавних) пенсійних фондів або страхових організацій; 3-й рівень – накопичувальний добровільний; 4-й рівень – неформальна підтримка сім'ї [11; 12].

Особлива типізація моделей пенсійних систем уособлює поступальну, цілеспрямовану дію об'єктів пенсійного забезпечення, що пов'язано з їх структурним та функціональним оновленням, поліпшенням, зростанням, удосконаленням, перетворенням у якісно нові соціально-економічні ефекти.

Останні уособлюють інституціональну структуру пенсійного забезпечення шляхом, по-перше, матеріального забезпечення фізичних осіб на випадок досягнення встановленого законом віку, інвалідності, втрати годувальника; по-друге, пристосування до зовнішніх факторів суспільства, що динамічно розвивається; по-третє, дослідження внутрішніх проблем, що властиві сучасній функціонуючій соціально-економічній інфраструктурі, зокрема проблемам демографічної властивості (зниженні чисельності працездатного населення і зростання навантаження на пенсійну систему), [19].

Таблиця 1

Моделі пенсійних систем

Види моделей	Концепція (доктрина). Тип соціальної політики	Спосіб фінансування державою соціальних програм. Політика перерозподілу доходів	Країни реалізації
Англосаксонська або англо-американська	Ліберальна (неоліберальна) Інституціональний	Дрібні програми соціальної допомоги; критерій ефективності відіграє вирішальну роль	США, Канада, Великобританія, Ірландія, Австралія, Нова Зеландія
Європейська (франко-німецька)	Соціального ринкового господарства (консервативно-корпоративна) Програмний	Високорозвинена система державного і приватного соціального страхування. Розвиток соціально-економічної системи як в інтересах економічного зростання, так і в інтересах соціальної політики.	Німеччина, Франція, Австрія, Італія, Нідерланди, Бельгія, Швейцарія
Скандинавська	Егалітаризм (соціал-демократична) Структурний	Розвинена система соціального страхування; соціальні цілі мають пріоритет перед економічними	Швеція, Норвегія, Фінляндія
Східно-азіатська	Лібералізм (патерналізм) Інституціональний	Низькі витрати на підтримку статусу «держави загального добробуту»; значна соціальна роль корпорацій; високорозвинені системи приватного страхування (медичного та пенсійного)	Японія, Південна Корея, Гонконг, Сінгапур

Джерело: складено автором за даними: [14; 15; 20]

Вирішення зазначених соціально значущих завдань відбувається комплексно за умови ефективно побудованої системи бюджетного фінансування, яке гарантує задоволення соціального потреб населення через соціальні програми, з урахуванням «принципу організаційної безперервності» [18]. Із зазначеного принципу випливає наступний висновок: будь-яка система закономірно відображає властивості та зміни навколишнього середовища, що викликають зміну системи, і навпаки.

Пенсійна система за своїм інституціональним змістом є найскладнішим об'єктом державної фінансової інклюдії за цілою низкою об'єктивних і суб'єктивних причин, серед яких слід відзначити багатокладність і різноманіття видів пенсійних виплат, а також тривалий період їх реалізації. Крім того, політика фінансової інклюдії в пенсійній системі полягає у створенні ефективного механізму пенсійного забезпечення та формуванні оновленого стабільно функціонуючого інституту з соціально-спрямованою персоналізацією і мотиваційною узгодженістю, відповідно нової якості соціальних стандартів, без руйнування існуючої системи. Інклюзивність пенсійної системи, яка буде задовольняти і в перспективі випереджати суспільну потребу, можливий лише при здійсненні комплексних заходів організаційного, інституціонального, правового, технологічного і ресурсного характеру.

З огляду на це, політика державної фінансової інклюдії в пенсійній системі, уособлює в собі сукупність послідовних комплексних, багаторівневих фінансових перетворень, спрямованих на правову, економічну та організаційну модернізацію ключових інституціональних основ пенсійної системи, якісне оновлення існуючого державно-приватних партнерства в

напряму «держава – бізнес – суспільство», і забезпечення реалізації механізму пенсійного забезпечення громадян (рис. 1).

Рис. 1. Напрями фінансової інклюзії в пенсійній системі держави в контексті «державна – бізнес – суспільство»

Джерело: розроблено автором

Фінансова інклюзивність пенсійної системи в державі уможливорює комплексність й раціональність використання її ієрархії в багаторівневій фінансовій структурі з метою ретельного аналізу комплексу факторів, що обумовлюють взаємозалежність формування та розподілу фінансових потоків для отримання результату, спрямованого на модернізацію «принципу зовнішнього доповнення» [8], який зводиться до того, що фінансових ресурсів на пенсійне забезпечення може бути недостатньо для виконання соціальних програм, які мають бути доповнені зовнішніми фінансовими ресурсами в системі пенсійних виплат, враховуючи соціальні пенсії. Але цей недолік може бути усунутий завдяки включенню «чорного ящика» в ланцюгу фінансового забезпечення соціальних програм в пенсійній системі. Принцип «чорного ящика» передбачає впровадження кібертехнологій, призначених для розробки стратегії пенсійного забезпечення соціальних програм та уможливлюють здійснення фінансової інклюзії пенсійного страхування в ієрархічній структурі пенсійної системи. Відповідно до зазначеного принципу виникає об'єктивна потреба в зовнішньому втручанні держави у модернізацію пенсійної системи, залучення додаткових фінансових резервів, за допомогою яких відбуватиметься коректне фінансове обслуговування соціальних потреб населення та здійснення фінансових послуг пенсійного забезпечення реципієнтів. Тому, важливим драйвером модернізації пенсійної системи є розробка діагностичного інструментарію фінансової інклюзії пенсійної системи, який дозволяє визначити: багатoproфільність системи фінансування; рівень фінансування соціальних програм за обсягами та категоріями реципієнтів; за-

лежність обсягу фінансування соціальних програм від рівня розвитку пенсійного страхування в країні.

Діагностичний інструментарій оптимізації фінансування соціальних програм пенсійної системи обґрунтовується низкою методів із логічним описовим процесом, сформованим за допомогою економіко-математичної моделі Паретто (метод оптимізації Паретто). Економіко-математична модель Паретто дозволяє розрахувати оптимальний обсяг фінансових ресурсів пенсійного забезпечення, який у певний період часу спрямовується на соціальні потреби населення через пенсійне страхування. Це досягається через кількість платників податків (великого, середнього та малого бізнесу) та заробітної плати їх найманих працівників, яка спрямовується на поліпшення життя соціально незахищених верств населення, за умови, що інші верстви населення, які потребують відповідної соціальної підтримки, не будуть висловлювати незадоволення. Таким чином буде досягнуто оптимальний рівень інклюзивності фінансового забезпечення соціальних програм пенсійної системи.

За допомогою моделювання актуарних розрахунків розробляється відповідна цільова функція фінансування соціальних програм пенсійної системи, де у чисельнику та знаменнику присутні лінійні функції, які ще називають псевдофункціями. В моделі також присутні лінійні обмеження та невідомі, які необхідно враховувати. Ці дві псевдофункції відповідають у даному випадку двом групам – донорам та реципієнтам бюджетного фінансування. Вирішення цієї задачі можливе способом лінійного програмування. У даному випадку модель має вигляд:

$$O = \frac{F_0 + \sum_{i=1}^n F_0 x_i}{S_1 + \sum_{i=1}^m S_1 x_i} \rightarrow \min(\max), \quad (1)$$

де, O – потоки (у відсотковому або абсолютному значенні); F_0 – донори, які надають фінансові ресурси; S_i – реципієнти, які отримують фінансові ресурси; x_i – обмеження за фінансовими ресурсами; $\min$ – мінімізація моделі (відносно донорів); $\max$ – максимізація моделі (відносно реципієнтів).

Фінансове забезпечення соціальних програм пенсійної системи є важливою умовою формування ієрархічної структури бюджетних або соціальних фондів. Ця умова обумовлена, по-перше, розробкою та затвердженням необхідної нормативно-правової бази пенсійного забезпечення та пенсійного страхування; по-друге, обліком діючих та прогнозних реципієнтів в розрізі адміністративних одиниць та груп населення; по-третє, формуванням нормативів щодо впровадження в дію соціальних пенсій європейського рівня, враховуючи фізіологічні потреби та поступове їх наближення до рівня реального соціального захисту населення; по-четверте, дотримання механізму обліку реципієнтів, процедури правильності призначення соціальних пенсій; по-п'яте, конкретизація заходів соціальної допомоги, враховуючи економічні умови, за яких кількість реципієнтів пенсійних пільг скорочується; індексація соціальних пенсій в результаті зміни життєвого стану реципієнта та рівня інфляції; по-шосте, підвищення вартості фінансових послуг, на які направлена соціальні програма пенсійної системи.

Оптимізації державне фінансування соціальних програм пенсійної системи є орієнтиром методичного підходу щодо розробки її діагностичного інструментарію, що враховує соціальну спрямованість державної фінансової інклюзії в пенсійному забезпеченні соціально незахищеної категорії населення та базується на обґрунтованих принципах оптимізації соціальних пенсій. Використання положень даного підходу сприятиме реалізації більш раціональної державної політики країни щодо модернізації ієрархії структури пенсійної системи та ефективності дії державних стандартів при розподілі бюджетних ресурсів на соціальні потреби населення. При цьому, державні стандарти дозволять регулювати інклюзивний механізм пенсійного забезпечення (тобто, забезпечувати перерозподіл частини ВВП) та гарантовати фінансування соціальних потреб населення не нижче фізіологічно мінімуму. Основні складові запропонова-

ного системного підхід, що базується на обґрунтованих принципах оптимізації соціальних пенсій представлено на рис. 2.

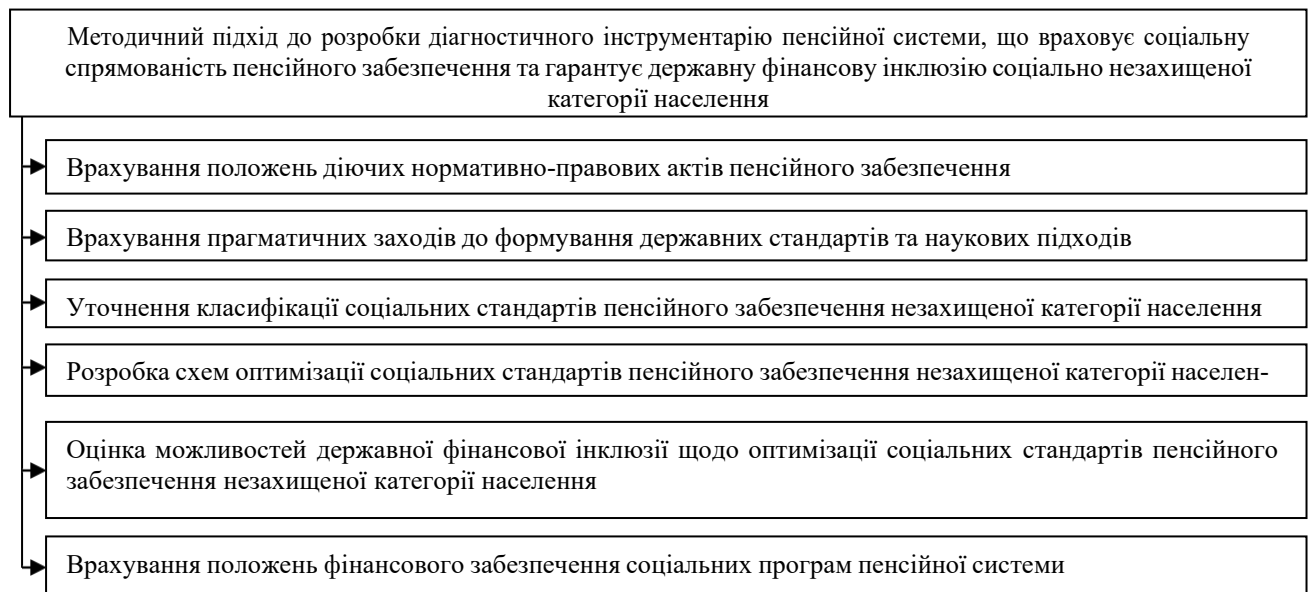

Рис. 2. Структура системного підходу до розробки діагностичного інструментарію пенсійної системи

Джерело: розроблено авторами

Зазначимо, що для подолання проблем бюджетного фінансування пенсійної системи та впровадження оптимального пенсійного забезпечення для соціально незахищеної категорії населення, державна фінансова інклюзія має бути спрямована на запровадження міжнародних соціальних стандартів.

При цьому, багатоструктурна пенсійна система має забезпечувати фінансові відносини, здатні виконувати роль генератора взаємозв'язку й взаємозалежності державних фінансових інститутів з приводу забезпечення соціальних потреб та гарантій на пенсійні виплати громадян із мінімальним лагом мобілізованих страхових внесків, для підвищення економічного добробуту соціально обмежених (непрацездатних) категорій населення, їх адаптованої властивості до змін зовнішнього і внутрішнього середовища.

Висновки. Таким чином, підвищення фінансової збалансованості пенсійних систем в країні має призводити не тільки до параметричних, а й до інституціональних змін через: створення добровільних накопичувальних систем; розвиток додаткових приватних пенсійних заощаджень; зміну принципу розрахунку (розмір пенсії має обраховуватись на підставі встановлених виплат та визначених внесків; при наявності даного зв'язку в загальній системі пенсійних виплат на індивідуальному рівні, внески мають фіксуватись номінальною сумою, згідно договірних зобов'язань між пенсійним фондом та вкладником).

Державна фінансова інклюзія має стимулювати функціональність складових підсистем пенсійної системи та бути спрямована на приведення у відповідність інституціональних основ пенсійного забезпечення. Для ефективного виконання цих функцій необхідним є створення об'єктивних зовнішніх до пенсійної системи умов – макроекономічних та демографічних. Крім того, створення оптимального персоніфікованого взаємозв'язку внесків в єдину систему пенсійних виплат створить умови для диверсифікованого розподілу бюджетних ресурсів застрахованим особам, враховуючи щорічне зменшення кількості працездатного населення.

Список використаних джерел

1. Aaron H. The social insurance paradox. *The Canadian Journal of Economics and Political Science*. 1996. №32 (3). P. 371-374.
2. Arza C. Welfare regimes and distributional principles. *EUI Working papers*. RSCAS. 2006. № 30. P. 1-22. URL: <http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/6256/RSCAS-2006-30.pdf?sequence=1> (дата звернення 06.09.2023).
3. Barr N. Reforming pensions: myths, truths, and policy choices. *International Social Security Review*. 2002. № 55 (2). P. 3-36.
4. Bonoli G. Two worlds of pension reform in Western Europe. *Comparative politics*. 2003. № 35(4). P. 399-416.
5. Bonoli G., Shinkawa T., Anderson K. Ageing and Pension Reform Around the World: Evidence from Eleven Countries. Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA: Glensanda House. 2005. 147 p. URL: https://www.academia.edu/2620205/Pension_reform_in_Sweden_Radical_reform_in_a_mature_pension_system (дата звернення 29.08.2023).
6. Bloom D., McKinnon R. The Design and Implementation of Public Pension Systems in Developing Countries: Issues and Options. *IZA Policy Paper*. 2013. № 59. P. 26.
7. Bonoli G. Two worlds of pension reform in Western Europe. *Comparative Politics*. 2003. № 35(4). P. 399-416. URL: <http://www.econ.jku.at/members/WinterEbmer/files/papers/bonoli.pdf>.
8. Bydyk A. H. Ukraine needs a mixed pension insurance system. *Market Infrastructure*. 2018. № 20. P. 214-220.
9. Chlon-Dominczak A. The Polish pension reform of 1999. *Pension reform in Central and Eastern Europe*. 2002. № 1. P. 95-205.
10. Cornelisse P., Kees P. On the convergence of social protection systems in the European Union. *International Social Security Review*. 2002. № 55 (3). P. 3-17.
11. Croitoru E. Analysis of pension reform in EU member states. *Annals of the University of Petroeni, Economics*. 2012. № 12(2). P. 135-142.
12. Croitoru E. Pension System Reform in Romania: A Dynamic Analysis of the Demographic Influence. *Procedia Economics and Finance*. 2015. № 20. P. 140-146.
13. Diamond P. Economic Theory and Tax and Pension Policies. *Economic Record*. 2015. № 87(1). P. 2-22.
14. Holzmann R., Hinz R., Dorfman M. Pension Systems and Reform Conceptual Framework. *SP Discussion Paper*. 2008. № 0824. P. 31. URL: <http://siteresources.worldbank.org/SOCIALPROTECTION/Resources/SPDiscussion-papers/Pensions-DP/0824.pdf> (дата звернення 12.09.2023).
15. Holzmann R. Global Pension Systems and Their Reform: Worldwide Drivers, Trends and Challenges. *International Social Security Review*. 2013. № 66(2). P. 1-29.
16. Ferrara M. The 'southern model' of welfare in social Europe. *Journal of European Social Policy*. 1996. № 6 (1). P. 17-37.
17. Johnson P. The measurement of social security convergence: the case of European public pension systems since 1950. *Journal of Social Policy*. 1999. № 28 (4). P. 595-618.
18. Lyndiuk O. A. Experience of state regulation of financial provision of pension systems in Latin America and its significance for Ukraine. *Public administration and local self-government*. 2010. № 3(6). P. 172-181.
19. Малишко Є. О. Шляхи вдосконалення механізму державного регулювання загальнообов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення. *Бізнес Інформ*. 2020. № 12. С. 347-354.
20. Myles Jh., Pierson P. The comparative political economy of pension reform, in the New politics of the welfare state. Oxford University Press, Oxford. 2001. URL: <http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/0198297564.001.0001/acprof-9780198297567-chapter-11> (дата звернення 12.09.2023).

References

1. Aaron, H. (1966). The social insurance paradox. *The Canadian Journal of Economics and Political Science*, 32 (3), 371-374.
2. Arza, C. (2006). Welfare regimes and distributional principles. *EUI Working papers*. RSCAS, 30, 1-22. URL: <http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/6256/RSCAS-2006-30.pdf?sequence=1>.
3. Barr, N. (2002). Reforming pensions: myths, truths, and policy choices. *International Social Security Review*, 55 (2), 3-36.
4. Bonoli, G. (2003). Two worlds of pension reform in Western Europe. *Comparative politics*, 35(4). 399-416.
5. Bonoli, G., Shinkawa, T., Anderson, K. (2005). Ageing and Pension Reform Around the World: Evidence from Eleven Countries. Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA: Glensanda House. URL: https://www.academia.edu/2620205/Pension_reform_in_Sweden_Radical_reform_in_a_mature_pension_system.
6. Bloom, D., McKinnon, R. (2013). The Design and Implementation of Public Pension Systems in Developing Countries: Issues and Options. *IZA Policy Paper*, 59, 26.
7. Bonoli, G. (2003). Two worlds of pension reform in Western Europe. *Comparative Politics*, 35(4), 399-416. URL: <http://www.econ.jku.at/members/WinterEbmer/files/papers/bonoli.pdf>.
8. Bydyk, A. H. (2018). Ukraine needs a mixed pension insurance system. *Market Infrastructure*, 20, 214-220.
9. Chlon-Dominczak, A. (2002). The Polish pension reform of 1999. *Pension reform in Central and Eastern Europe*, 1, 95-205.

10. Cornelisse, P., Kees, P. (2002). On the convergence of social protection systems in the European Union. *International Social Security Review*, 55 (3), 3-17.
11. Croitoru, E. (2012). Analysis of pension reform in EU member states. *Annals of the University of Petroeani, Economics*, 12(2), 135-142.
12. Croitoru, E. (2015). Pension System Reform in Romania: A Dynamic Analysis of the Demographic Influence. *Procedia Economics and Finance*, 20, 140-146.
13. Diamond, P. (2011). Economic Theory and Tax and Pension Policies. *Economic Record*, 87(1), 2-22.
14. Holzmann, R., Hinz, R., Dorfman, M. (2008). Pension Systems and Reform Conceptual Framework. *SP Discussion Paper*, 0824, 31. URL: <http://siteresources.worldbank.org/SOCIALPROTECTION/Resources/SPDiscussion-papers/Pensions-DP/0824.pdf>.
15. Holzmann, R. (2013). Global Pension Systems and Their Reform: Worldwide Drivers, Trends and Challenges. *International Social Security Review*, 66(2), 1-29.
16. Ferrara, M. (1996). The 'southern model' of welfare in social Europe. *Journal of European Social Policy*, 6 (1), 17-37.
17. Johnson, P. (1999). The measurement of social security convergence: the case of European public pension systems since 1950. *Journal of Social Policy*, 28 (4), 595-618.
18. Lyndiuk, O. A. (2010). Experience of state regulation of financial provision of pension systems in Latin America and its significance for Ukraine. *Public administration and local self-government*, 3(6), 172-181.
19. Malysko, Ye. O. (2020). Ways to improve the mechanism of state regulation of mandatory funded pension provision. *Business Inform*, 12, 347-354 [in Ukrainian].
20. Myles, Jh., Pierson, P. (2001). The comparative political economy of pension reform, in the New politics of the welfare state. Oxford University Press, Oxford. URL: <http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/0198297564.001.0001/acprof-9780198297567-chapter-11>.

Trusova N. V., D.Sc., Professor
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University
trusova_natalya5@ukr.net

STATE FINANCIAL INCLUSION AS A DRIVER OF MODERNIZATION OF THE PENSION SYSTEM OF UKRAINE

Abstract. The article considers the policy of state financial inclusion as a driver of modernization of the pension system of Ukraine. A systematic approach to the regulation of state financial inclusion policy and its indicators has been developed, which provides the optimal model for financing pension benefits and social needs of the working age population, taking into account the modernized hierarchy of the pension system and its efficiency in allocating budget resources. It is substantiated that financial inclusion in the system analysis of the state pension system is a platform of the general theory of systems, includes a number of interconnected components of the open financial system from the standpoint of allocation of budgetary resources to social needs. It is proved that the systemic approaches to the use of the methodological paradigm of financial inclusion in the pension system focuses on various aspects of the budget financing process and reflects the conceptual platform for the development of pensions. Models of pension systems and methods of the World Bank according to the levels of pension provision are presented. The directions of financial inclusion in the state pension system in the context of “state – business – society” and the scheme of optimization of state financing of social programs of the pension system are given. The size of pensioners by types and size of pensions in the regions of Ukraine, the coefficient of replacement of lost income in Europe is analyzed. The ratio of the own revenues of the Pension Fund of Ukraine is determined, taking into account the part of the paid single contribution to the obligatory state social insurance, divided into the obligatory state pension insurance to GDP. The total current pension expenditures from GDP in European countries are estimated. The scheme of actuarial calculations of pension provision in the state financial inclusion of the pension system for short-, medium- and long-term periods is proposed.

Key words: state financial inclusion, pension system, pension provision, pension payments, social needs of the population, financial resources.

**Вимоги до статей, що друкуються
у “Збірнику наукових праць Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)”**

Збірник призначений для фахівців, які цікавляться теоретичними та прикладними проблемами економіки, фінансів і кредиту, обліку і аудиту, менеджменту та маркетингу мікро-, мезо- та макrorівня національної та міжнародної економіки. Збірник надає можливість вченим та здобувачам наукових ступенів провести публічну апробацію, а науковій спільноті – ознайомитися з останніми результатами досліджень теоретичних і прикладних проблем національної та міжнародної економіки.

Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) включений до Переліку наукових фахових видань України, є науковим виданням, в якому можуть бути опубліковані основні результати дисертаційних робіт (наказ МОН №1328 від 21.12.2015 р.). Відповідно до Порядку формування Переліку наукових фахових видань України (наказ МОН України від 15 січня 2018 року № 32) Збірнику присвоєно категорію «Б», що затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 02.07.2020 № 886.

Збірник виходить до 4 разів на рік. Останні дати подання статей:

№1 – до 1 березня; №2 – до 1 травня; №3 – до 1 жовтня; №4 – до 1 грудня.

Для участі у формуванні збірника наукових праць необхідно подати:

1. Електронний варіант статті, оформлений відповідно до наведених нижче вимог, виконаний у редакторі MS Word.

2. Рецензію доктора наук (за тематикою статті) – для авторів без вченого ступеня. Відсканований документ повинен містити підпис рецензента, засвідчений печаткою установи, в якій він працює.

3. Файл із відомостями про автора (прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи, поштова адреса для пересилання авторського примірника, контактні телефони, адреса електронної скриньки) та інформацією про кількість примірників і необхідність поштової пересилки.

4. Електронні копії анотації англійською мовою у форматах *jpeg* (сканована копія) та *doc* (у редакторі MS Word), завірнену професійним перекладачем або викладачем англійської мови зі знанням економічної термінології.

5. Електронну копію платіжних документів (оплата здійснюється після прийняття позитивного рішення щодо друку статті).

Пакет перерахованих вище матеріалів надсилається на електронну скриньку:
sp_tsatu@tsatu.edu.ua, ivanvd@ukr.net

Структура статті:

1. Індекс УДК.

2. Прізвище та ініціали автора.

3. Відомості про автора – науковий ступінь, вчене звання, посада та місце роботи автора (повністю без аббревіатур), e-mail.

4. Назва статті (до десяти слів).

5. Анотація мовою статті (від 300 до 500 знаків)

6. Ключові слова мовою статті (не менше шести слів або словосполучень).

7. Код JEL Classification.

8. Прізвище та ініціали автора (англійською).

9. Відомості про автора (англійською) – науковий ступінь, вчене звання, посада та місце роботи автора (повністю без аббревіатур), e-mail.

10. Назва статті (англійською).

11. Розширена анотація англійською мовою (від 1600 до 1800 знаків) містить наступні розділи: постановка завдання, результати дослідження, висновки

12. Ключові слова (англійською).

13. Текст у структурованому вигляді із виділенням наступних елементів:

13.1 Постановка проблеми (постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями);

13.2 Аналіз останніх досліджень і публікацій (аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття);

13.3 Формулювання цілей статті (постановка завдання);

13.4 Виклад основного матеріалу (виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів);

13.5 Висновки (висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку).

14. Список використаних джерел (мовою оригіналу). Бібліографічний опис літературних джерел оформлюється згідно з ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»

15. Список використаних джерел в романській абетці (транслітерація) – References, оформлений відповідно до вимог APA (<http://www.apastyle.org>).

16. Вказати назву рубрики, в якій має бути надрукована стаття – відповідає назві однієї з наукових спеціальностей галузі знань "Соціальні та поведінкові науки", "Управління та адміністрування":

051 – Економіка;

71 – Облік і оподаткування;

72 – Фінанси, банківська справа та страхування;

073 – Менеджмент;

75 – Маркетинг;

76 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність.

Технічні вимоги до оформлення статті:

- Приймаються статті, написані однією із трьох мов: українською, російською, англійською.
- Назва файлу зі статтею – прізвище автора.
- Формат сторінки – А4.
- Поля з усіх боків – 2 см.
- Всі сторінки мають бути у книжковій орієнтації.
- Обсяг статті – не менше 10 друкованих сторінок.
- Окремі елементи статті:
 - Індекс УДК - Times New Roman, 12, напівжирний, вирівнювання ліворуч, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0 см;
 - Прізвище та відомості про автора (авторів) - Times New Roman, 12, курсив, вирівнювання праворуч, інтервал – 1,0;
 - Порожній рядок;
 - Назва статті - Times New Roman, 16, великими літерами, напівжирний, вирівнювання по центру, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0 см;
 - Порожній рядок;
 - Анотація та ключові слова - Times New Roman, 10, курсив, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 1,25 см;
 - Порожній рядок;
 - Код JEL Classification - Times New Roman, 12, напівжирний, вирівнювання ліворуч, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0 см;

- Прізвище та відомості про автора (англійською) - Times New Roman, 12, курсив, вирівнювання праворуч, інтервал – 1,0;
- Порожній рядок;
- Назва статті (англійською) - Times New Roman, 16, великими літерами, напівжирний, вирівнювання по центру, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0 см;
- Порожній рядок;
- Анотація та ключові слова (англійською) - Times New Roman, 10, курсив, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 1,25 см;
- Порожній рядок;
- Текст статті - Times New Roman, 14, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,5, абзацний відступ – 1,25 см, назви підпунктів виділяються напівжирним шрифтом;
- Порожній рядок;
- Список використаних джерел – Times New Roman, 10, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0,5 см, слова "Список використаних джерел" виділяються напівжирним шрифтом;
- Порожній рядок;
- Список використаних джерел (англійською) - References – Times New Roman, 10, вирівнювання по ширині, інтервал – 1,0, абзацний відступ – 0,5 см;

- Оформлення таблиць:

Таблиця 1

Назва таблиці		

- Оформлення ілюстрацій:

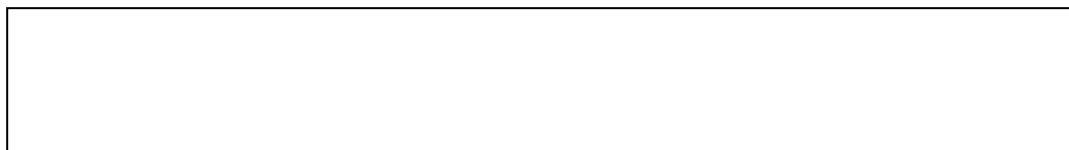

Рис. 1. Назва рисунку.

- Формули виконуються за допомогою вбудованого редактора формул MS Word і нумеруються з правого боку:

Формула

(1)

- Абзаци позначати тільки клавішею "Enter", не застосовувати пробіли або табуляцію (клавіша "Tab").
- Посилання на літературу в тексті необхідно давати в квадратних дужках, наприклад, [3, с. 35; 8, с. 56-59], в яких перша цифра вказує порядковий номер джерела в списку літератури, а друга – відповідну сторінку в цьому джерелі; одне джерело (зі сторінкою) відокремлюється від іншого крапкою з комою.
- Всі статистичні дані мають бути підкріплені посиланнями на джерела.
- Всі цитати мають закінчуватися посиланнями на джерела.
- Кількість джерел у списку літератури повинна складати не менше 10 (з них не менше 4 іноземних).

- Посилання на підручники та науково-популярну літературу не допускаються.
- Назви праць у списку літератури розташовуються в порядку цитування.
- Скорочення слів і словосполучень, окрім загальноприйнятих, не допускається.

Редакція може відхилити статтю, якщо:

- відсутній повний пакет супровідних документів;
- оформлення статті не відповідає зазначеним вище вимогам;
- тематика статті не відповідає профілю видання;
- назва статті не відповідає змісту;
- стаття написана на низькому науковому рівні;
- матеріали повністю або частково публікувались раніше в інших виданнях або подані до розгляду редакціям інших журналів;
- стаття повністю або частково чужа (автор вчинив плагіат);
- порушена в статті проблема втратила актуальність.

Автори несуть відповідальність за точність наведених у статті термінів, прізвищ, даних, цитат, статистичних матеріалів тощо.

Усі матеріали, що надсилаються для публікації, проходять рецензування.

Рішення про публікацію статті приймає редколегія.

Рукописи, які відхилила редакційна колегія, авторам не повертаються.

Редакція залишає за собою право скорочувати, правити текст і змінювати назву статті.

Сподіваємося на плідну співпрацю!

Редакційна колегія Збірнику наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)

Контактні дані:

вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Запорізька обл. 69600, Україна

Декан факультету економіки і бізнесу Колокольчикова Ірина Володимирівна

Тел.: (067) 258-45-34

Відповідальний секретар – Завадських Ганна Миколаївна

Тел.: (097) 989-87-22, E-mail: SP_tsatu@tsatu.edu.ua